

Donald Trump, republikanerna och den evangelikala väljarkåren

Kjell O. Lejon

Professor i religionsvetenskap och historisk teologi vid Linköpings universitet
och rektor vid Johannelunds teologiska högskola

Kjell.Lejon@johannelund.nu

Från Reagan ämbetsperiod: evangelikaler röstar republikanskt

Det republikanska partiet har under de senaste decennierna haft möjlighet att sända tre presidenter, med sammantaget tjugo års ämbetsperiod, till Vita Huset. Dessa tre har alla haft en uttalad kristen bekännelse och tydligt markerat detta i sitt politiska liv, nämligen Ronald Reagan (1980-1988), George H. W. Bush (1988-1992) och George W. Bush (2000-2008). De hade såväl i valperioder som under ämbetsperioderna starkt stöd bland evangelikala kristna, inte minst Reagan och Bush d.y.¹

Noterbart är emellertid att alltsedan valkampanjen 1976, då demokraten Jimmy Carter (1976-1980) i en intervju förklarade att han var "born again" och *TIME Magazine* utsåg året till "The Year of the Evangelicals",² har de facto samtliga presidenter förklarat att de är "born again"-kristna, inklusive demokraten Barack Obama, även om de har varit eller är olika bekväma med att bruka uttrycket, beroende på olika traditionsbruk och termens konnotationer.

Även om det fanns ett valstöd bland de evangelikala för Carter på 56% i valet 1976 (mot Gerald Ford), valde en stor del av dessa att gå över till Reagan 1980, och alltsedan Reagans valkampanj då Reagan gav sitt uttalade stöd åt de evangelikala³

har de evangelikala väljarna lutat åt republikanska kandidater. Carter fick endast 34% av de evangelikala rösterna 1980.⁴ Fyra år senare, i presidentvalet 1984, då Reagan vann i hela 49 delstater (mot Walter Mondale), valde 81% av de vita evangelikala att rösta på honom.⁵ De evangelikala protestanterna hade då givit uttryck för något som blev en trend, en förflyttning av väljargrupp från demokraterna till det republikanska partiet.⁶ Corwin E. Smith menar att det bland andra faktorer berodde dels på en större samstämmighet mellan gruppen och det republikanska partiet när det gällde sociala frågor, dels på en positiv socio-ekonomisk utveckling bland olika grupper, såsom de evangelikala.⁷ I 2004 års val fick Bush d.y. 77% av rösterna bland de som beskrev sig som "Evangelical Protestants", Kerry fick 23% av rösterna i samma grupp.⁸

Från mitten av 1970-talet kan vi se att de protestantiskt evangelikala blivit mer politiskt aktiva och allt tydligare stabiliserats i sitt stöd för det republikanska partiet. Genom detta har de evangelikala blivit en allt viktigare väljarbas för republikanerna. Ett tydligt skifte kom alltså med Reagan, som än framstår som en portalgestalt för många konservativa amerikaner, inte endast för många evangelikala väljare, utan även för mer moderata republikaner, såsom John McCain. I valkampanjen 2008 förklarade han: "We are the party of Ronald Reagan, not Pat Robert-

son”, och markerade därmed emot mer konservativa kristna – i Sverige ofta benämnda ”högerkristna”, som kunde anses för extrema i sin kristna eller politiska hållning. För att ytterligare understryka sin hållning fortsatte han: ”We are the party of Abraham Lincoln, not Bob Jones”.⁹ Likväl valde han Sara Palin som sin medkandidat, en tydligt konservativ ”Bible-believing” kristen, som av många liberala ansågs ha extrema åsikter, och som senare blev en del i ”Tea Party-rörelsen” (och som i valkampanjen 2016 blev anhängare till Trump).¹⁰ Det fanns röster som efter valet av Palin varnade för att McCain skulle få problem för att han blev för knuten till de evangelikala.¹¹ I 2008 års presidentval fick McCain 76% av rösterna i gruppen ”Evangelical Protestants”, Obama 24%.¹² I sammanhanget kan noteras att Obama är en av de få presidenter som blivit kristen i vuxen ålder.¹³ Men likväl har det i den amerikanska allmänhetens uppfattning under lång tid funnits många som knyter honom till muslimsk tro (i oktober 2008 var siffran 12%; i augusti 2010 19%, och i juli 2012 17 %).¹⁴ Detta har även Donald Trump antytt under sin valkampanj 2016.¹⁵

Ett dilemma framkom under valkampanjen 2012. Hur skulle man inom republikanernas stora evangelikala väljargrupper se på mormonen Mitt Romney? Även om många har en skeptisk hållning till läran inom mormonismen markerade 62% i gruppen ”born again/evangelicals” att de starkt stödjer honom som presidentkandidat. 28% i samma grupp förklarade att de stödjer honom med viss reservation, medan 9% markerade att ogillade andra kandidater, och därför gav sitt stöd till Romney.¹⁶

Även om trenden har varit tydlig när det gäller de evangelikalas stöd för repu-

blikanska presidentkandidater sedan Reagans tid, finns det ett dilemma i de nämnda siffrorna, eftersom det finns oklarheter när det gäller terminologi: Vad är en evangelikal? I undersökningen som gällde stödet för Mitt Romney sammankopplades dessutom de evangelikala samman med ”born-again”-kristna. Det är långtifrån någon självklar sammanfogning. Definitionerna varierar. Orden har olika innebörd för olika personer och olika kyrkotraditioner. I själva verket har olika kyrkotraditioner markerat olika språkbruk i frågan. Enligt en ofta brukad akademisk definition finns det fyra sammanlänkade aspekter som kännetecknar en evangelical: ”conversionism”, ”biblicism”, ”crucentrism”, och ”activism”.¹⁷ När det gäller antalet evangelikaler i USA uppskattades de i mätningar 2012 till cirka 90-100 miljoner, då motsvarande cirka 30-35% av befolkningen.¹⁸

Oavsett uppfattning om karaktäristik och uppskattning av antal är det i valmätningundersökningarna självdefinition som gäller. Det framträder dock tydliga skiftningar i gruppen evangelikala när vi kvalificerar innebörden av evangelikal och det så kallade evangelikala stödet för Trump. Endast två av sju evangelikala grupper stödjer enligt vissa bedömningar de facto Trump i valkampanjen 2016. Vi återkommer till detta nedan.

Mellanvalsåret 2014: majoriteten av de republikanska rösterna kom från konservativa kristna

I mellanvalsåret 2014 uppmärksammades än en gång att det finns en stor och viktig väljargrupp som benämns ”value voters”. Det är väljare som främst röstar utifrån sina grundläggande (oftast kristna) värderingar – kanske kan vi kalla dem värderingsväljare. Till dessa räknas ”born again” (pånyttfödda) evangelikala och mer

social-konservativa romersk-katoliker.

I statistiken från 2014 års val, vilken alltså klargör vikten för valkandidaterna att nå de ”konservativa kristna”, kan vi sammantaget notera att nästan en av tre röster kom från gruppen ”konservativa kristna” (omkring 32%) – och förmodligen finns det en stor överensstämmelse mellan denna grupp och gruppen ”value voters”. Av de ”konservativa kristna” röstade enligt en undersökning 86% för republikanska kandidater och endast 12% för demokratiska politiker.¹⁹ *Pew Forum* anger det stödet från ”White Evangelical/born again” till 78% (en siffra upp från 70% 2006 och från 77% 2010).²⁰

En majoritet av alla republikanska röster (52,4%) kom de facto från konservativa kristna, vilka därför framstod som den viktigaste enskilda gruppen väljare, alltså sammantaget en politiskt viktigare grupp än exempelvis den ”hispaniska” gruppen, afro-amerikanerna, och andra numerärt mindre grupper, som ändå ofta får ett större massmedialt genomslag.²¹

Det kan även noteras att vita evangelikala har visat sig mer intresserade av mellanvalen är genomsnittsamertkanen. Dessa vita evangelikala väljare formerar alltså en viktig politisk grupp, även om de sällan adresseras i den politiska debatten. Vidare kan vi konstatera att bland de romersk-katolska väljarna vann republikanerna i mellanvalet 2014 med cirka 56% av rösterna. Demokraterna, traditionellt starka bland romerska katoliker i USA, fick cirka 44%. Men anmärkningsvärt är att bland de romersk-katoliker som åtminstone en gång per vecka går till massan lade hela 70% sina röster på republikanerna. Som vi även kommer att notera nedan, finns det en intressant skillnad i väljarmönster mellan regelbundna eller mer frekventa kyrkogångare och mer

oregelbundna eller mer sporadiska kyrkogångare. Detta gäller även i fallet Trump, som aktualiserar ett nytt dilemma för många evangelikala väljare – ett dilemma som tidigt blev uppmärksammat under 2016 års valkampanj. Hur ser de evangelikala egentligen på Donald Trump?

Donald Trump: bakgrund och något om hans hållning

Många politiska kommentatorer har onekligen länge haft svårt att ta Donald Trump på allvar som presidentkandidat. Efterhand har man dock fått inse att han har stort stöd bland olika grupper, sannolikt främst bland de grupper som känner en påtaglig distans till eller rentav aversion mot etablerade politiker i maktens korridorer, men även av en rad andra, som av olika skäl beundrar honom, bland annat som en framgångsrik, orädd, frispråkig och högprofilerad – och av donatorer oberoende – affärsman och fastighetsmagnat.

Trump är av tysk-skotsk härkomst. Han föddes som fjärde barn till Frederick, ”Fred” (1905-1999), och Mary Anne (1912-2000, född MacCleod²²) Trump, den 14 juni 1946. Fred Trump var i sin tur son till två tyskfödda immigranter, Friedrich/Fredrick Trump (1869-1918) och Elizabeth Christ Trump (1880-1966).²³ Vid tiden då Donald föddes bodde familjen på Wareham Street i Jamaica Estates i Queens, New York.²⁴ På söndagarna gick familjen i First Presbyterian Church at Jamaica.²⁵

Många år senare kom familjen att bli medlemmar i Marble Collegiate Church på Manhattan, en kyrka i Dutch Reformed tradition, ledd av pastor Norman Vincent Peale, författare till *The Power of Positive Thinking*, såld i cirka 20 miljoner exemplar.²⁶ Föräldrarna kände en samhörighet till Peale, och även om de nu vuxna

barnen sällan deltog i kyrkans gudstjänster var det i denna kyrka Donald den 9 april 1977 avgav sina äktenskapslöften till tjeckiskfödda Ivana Trump, född Zelníková 1949. Peale ledde vigselgudstjänsten.²⁷ Äktenskapet höll till 1992.

Modern Mary förklarade en gång för en assisterande pastor i Marble Collegiate Church att när barnen var unga så försökte hon "get it into their heads that they had to believe". Hon fortsatte: "Whether it shows or not, it's because I put it in there".²⁸

Trump har, liksom sin far, gjort en karriär inom fastighetsbranschen och kommit att figurera i många publika sammanhang, även i sin egen "reality show", *The Apprentice*. Han är mångmiljardär (ca 34 miljarder i förmögenhet) och gift för tredje gången, sedan 2005 med den slovenska smyckesdesignern och före detta modellen Melania Trump, född Melanija Knavs i Sevnica den 26 april 1970, i dåvarande Jugoslavien.²⁹ Hans utbildningsbakgrund är en fil. kand. i ekonomi efter två års studier vid Fordham University, ett katolskt universitet i Bronx, där han bland annat läste "Business administration", transfererade Trump till Wharton, University of Pennsylvanias Business School, där han läste vid "the Real Estate Department".³⁰

Donald Trump är en öppen bekännare av den kristna tron och står, enligt egen uppgift, fortfarande i presbyteriansk kyrkotradition.³¹

I september 2015 mötte han mer än ett trettiotal ledare från evangelikalt håll och pingströrelsen, bland dessa televangelisterna Kenneth och Gloria Copeland,³² pastor David Jeremiah,³³ floridapastorn och televangelisten Paula White³⁴ och den svarte pastorn Darrell Scott.³⁵ Enligt Christian Broadcasting Network (CBN) slutade samlingen med bön och handpåläggning.³⁶

Ett uttalat stöd fick Trump i januari 2016 från Jerry Falwell Jr., son till Moral Majority-ledaren och grundaren av Liberty University, pastor Jerry Falwell.³⁷ Trump hade då stöd av endast 5% av de evangelikala pastorerna.³⁸

I en för många evangelikala nyckelfråga, abortfrågan, säger sig Trump ha övergått från att tidigare vara "pro-choice" till en "pro-life"-hållning. Vidare har han förklarat att han vill avsluta det statliga stödet till det av många under senare tid starkt kritiserade men mäktiga Planned Parenthood.³⁹ Han har starkt uttalat sig emot förföljelsen mot kristna i Syrien och på andra håll, vilket väcker gehör i kristna grupper. Samtidigt, i en CBN-intervju i maj 2015, förklarade Trump: "Believe me, if I run and I win, I will be the greatest representative of the Christians they've had in a long time."⁴⁰ Trump har vidare deklarerat att han arbetar hårt och att han är en hederlig person som försöker leva "mitt liv så att jag inte behöver be Gud om förlåtelse" och har förklarat att han inte är säker på att han någonsin bett Gud om förlåtelse, vilket väckt starka reaktioner. Men när han "drink my little wine... and have my little cracker" vilket han gör så ofta som möjligt, upplever han att det renar honom.⁴¹

En profilfråga har blivit inställningen till islam och islamister och Trump förklarade tidigt att han starkt är emot att bygga en moské vid "Ground Zero" och har kraftfullt förklarat att han är emot muslimsk invandring till USA, och även, som ovan nämnts, antytt att det står "muslim" i Obamas födelsepapper. Han är starkt emot illegal immigration och vill hellre ha privata initiativ är "Obama-care".

Såväl inrikespolitiskt som utrikespolitiskt är Trump oerfaren och diplomati är knappast Trumps starkaste sida. Han

framträder med en till synes starkt utvecklad självkänsla. Är den relaterad till den kristna tro han bekänner sig till? Vi återkommer till den frågan, men gör först några noteringar om de evangelikala och Trump under primärvalsperioden.

Trump under primärvalen 2016 – olika stöd i olika skikt

Undersökningar har visat att 30-40 procent av de vita evangelikala kristna som röstar republikanskt, stöder honom. Men oftast sker ingen differentiering mellan olika typer av evangelikala väljare. Men om man förtydligar eller problematiserar begreppet "evangelikal" kan man se olika typer eller skikt av "evangelikaler" framträda. Bland andra har CSN-religionsreportern Daniel Burke differentierat mellan sju olika grupper, som här hänvisas till i det följande.⁴²

Det visar sig att stödet för Trump i de flesta evangelikala skikt är ganska lågt. Inom ett sådant skikt, det som betecknats som "det gamla gardet", finns mycket starkt konservativa personer, men företrar Ted Cruz, inte Trump. Ett exempel i denna grupp är James Dobson, grundare av *Focus on the family*, Tony Perkins från *Family Research Council* och John Hagee.⁴³

I ett annat skikt finns the evangelikala ledare, ledare verksamma inom exempelvis National Association of Evangelicals, och en rikskänd pastor som Richard Duane "Rick" Warren i Saddleback Church, en megakyrka han grundat i Lake Forest, Kalifornien. Warren är författare till *Purpose Driven Life*, såld i mer än 30 miljoner exemplar. Warren, som deltog i Obamas installationsceremoni i januari 2009 med en bön, valde 2016, tillsammans med sydstatsbaptisten och seminariektorn R. Albert Mohler, Jr., en annan av de mycket inflytelserika evangelikaler-

na, att sitta med i en rådgivande grupp till en annan presidentkandidat än Trump, nämligen Marco Rubio, även om Warren, som många andra evangelikala ledare, offentligt inte stödjer någon presidentkandidat.⁴⁴

I ytterligare ett skikt av evangelikaler finns personer som är politiskt betydligt mer liberala än "det gamla gardet". De är ofta demokrater eller drar politiskt åt det demokratiska partiets håll. Enligt en undersökning beskriver 13% av de evangelikala sig som liberala, i en annan beskriver 22% sig som demokrater eller som någon som lutar mot att rösta för demokraterna i 2016 års presidentval.⁴⁵ Inom detta skikt finns en rad kända personer, såsom den före presidenten Jimmy Carter, *Sojourners* Jim Wallis,⁴⁶ och William J. Shaw.⁴⁷ Inom denna grupp finns det inget stöd för Trump.

En fjärde grupp av så kallade evangelikaler har benämnts "det yngre gardet". Ibland kallas de även för "millennial evangelicals". Dessa har inte samma socialkonservativa hållning som "det gamla gardet". Inte heller i denna grupp finns något större stöd för Trump. Det gör inte heller skiktet av mer lågmälda evangelikaler, personer som inte gärna skyltar med sin tro. Här fanns det istället ett stöd för Marco Rubio. Bland dessa nämns Eric Teetsel, Jordan Sekulow and Johnnie Moore. Teetsel var *Director of Faith Outreach for Marco Rubio for President*.

En femte grupp benämns "arm's length' evangelicals". I denna grupp ställer man sig bortom eller kritisk till partipolitiserings av det kristna budskapet, som är mer heltäckande är partiprogram eller partipolitik. I gruppen återfinns exempelvis före megakyrkopastorn John Piper, Minnesota, och Tim Keller, presbyteriansk pastor i *Redeemer Presbyterian Church* i New York.⁴⁸

Men bland vilka evangelikala väljar-grupper finns då stödet för Donald Trump? Här urskiljs två grupper. Det är dels så kallade ”kulturella evangelikaler”, en grupp personer som definierar sig som evangelikala, men som inte har någon högre kyrklig aktivitet. De är därmed inte lika känsliga för Trumps mer kontroversiella eller oortodoxa uttalande i religiösa eller kristna frågor. Det är i denna grupp som Trump har sitt största ”evangelikala” stöd.

Ett annat evangelikalt skikt där Trump får stöd är de som har betecknats som ”entreprenörs-evangelikaler”. Det är personer som är drivande, med stor entreprenörsanda, eller de som kan beundra drivande entreprenörspersonligheter. De stödjer knappast att Trump förlöjligar motståndare och gör klumpiga uttalanden, inte heller i religiösa frågor, men de ser ett stort behov av en stark ledare och en entreprenörsmänniska i amerikansk politik. Att vara politiskt inkorrekt behöver inte alls vara fel. De menar att Trump kan få mycket gjort och kan bringa ordning och reda i landets ekonomi. Personer i denna senare grupp är ofta politiskt konservativa. Bland namn som nämns i gruppen finner vi de ovan omnämnda Jerry Falwell, Jr., och Paula White. Falwell uttrycker sitt stöd för Trump bland annat genom att betona att Trump är “a successful executive and entrepreneur, a wonderful father, and a man who I believe can lead our country to greatness again.” Efter kritik har han sedan lagt till: “Jesus said ‘Judge not, lest ye be judged.’ Let’s stop trying to choose the political leaders who we believe are the most godly because, in reality, only God knows people’s hearts. You and I don’t, and we are all sinners.”⁴⁹

Slutsatsen är, om vi ser till Burkes gruppering, att stödet för Donald Trump

främst är begränsat till ett par av sju evangelikala skikt eller grupper. De flesta evangelikaler stöder alltså *inte* Trump, och som inte direkt nämnts ovan, definitivt inte någon stor del av de svarta. Med sin starkt kritiska invandringspolitik och talet om att bygga en mur mot Mexiko, torde många bland gruppen hispanics också ha svårt att rösta på Trump.

Om vi ser till några delstatsval under primärvalets ”Super Tuesday”, ser vi exempelvis att i New Hampshire röstade 27% av de evangelikala för Trump (36% av ”non-evangelicals”), i Iowa 22% (29% av ”non-evangelicals”). I South Carolina fick han emellertid 34% av de som själva identifierade sig som evangelikala (29% ”non-evangelicals”). I en undersökning där man värderade ”very favorable” minus ”very unfavorable” hamnade Trump i den självidentifierade evangelikala röstargruppen på ett klart minus (-32%). Bland favoriterna i presidentvalet återfanns främst Cruz (38%) och Carson (35%), följda av Rubio (14%), medan endast 11% såg Trump som favorit.⁵⁰

Bland många Trump-anhängare synes en viktig drivkraft vara misstron mot det politiska etablissemanget. Det kan också vara en anledning bland Trumps evangelikala anhängare. Många av de senare kan förmodligen hysa hållningen att Washington har övergivit dem. De kan exempelvis vara desillusionerade över den juridisk-politiska Washington hegemonin i exempel abortfrågan och beslutet om samkönade äktenskap. Och även om de inte stöder Trump teologiskt så vill många skaka om det värdeliberala etablissemanget i Washington. Hillary Clinton är inget kraftfullt alternativ bland gruppen evangelikala. För Clintons del blev resultatet i ”very favorable” minus “very unfavorable”-undersökningen ett mycket stort minus, det största bland alla ledan-

de kandidater under "Super Tuesday" (-61%).⁵¹

Den evangelikala gruppen som helhet är inte enhetlig i sitt sätt att se på partier eller presidentkandidater, även om den under flera decennier lutat starkt mot det republikanska hållet. När vi ser på undergrupper är det tydligt att Trump inte lyckats särskilt väl att fånga in evangelikala väljare. Detta har flera olika förklaringar, men en är sannolikt Trumps sätt att resonera i religiösa frågor, en annan hans sätt att angripa motståndarna, en tredje orsak kan vara immigrationspolitiken. Men sättet Trump agerar på lyser av självförtroende. Har detta på något sätt med den religiösa hållning han säger sig ha eller med teologi att göra?

Hur skall man förklara Trumps hållning?

I den ovan omnämnda CBN-intervjun, där Trump frågas ut om sin tro, hänvisar Trump till sin ungdoms pastor, Norman Vincent Peale. Han lovordar mer eller mindre Peale och omnämner Peales bok *The Power of Positive Thinking*.⁵² Gwenda Blair, journalist, *adjunct faculty* vid Columbia University Graduate School of Journalism som skrivit om Trump-familjen i bland annat *The Trumps: Three Generations That Built an Empire* (2000), *Three Generations of Builders and a Presidential Candidate* (2001) och *Donald Trump: The Candidate* (2015), har även tagit upp temat Donald Trump och Norman Vincent Peale, såsom i artikeln "How Norman Vincent Taught Donald Trump to Worship Himself."⁵³ Blair hänvisar till Peales predikningar för den unge Donald och kopplar ihop Peales tankar i *The Power of Positive Thinking* med Donald Trumps syn på sig själv. Peales bok inleds med: "Believe in yourself! Have faith in your abilities!"⁵⁴ Sedan ges en lång rad råd

till läsaren, exempelvis: "Never think of yourself as failing" och "formulate and staple indelibly on your mind a mental picture of yourself as succeeding." Såväl Donalds far, Fred, som Donald Trump själv fostrades via Peale i denna anda. Och efter tider av motgång, har Trump sagt att det som fick honom att gå vidare var den av Peale förespråkade attityden.⁵⁵ (En annan faktor i Trumps framgång har, enligt Blair, varit Freds och Donalds tidiga satsning på marknadsföring, mer inriktning mot "branding").

Teologiprofessorn Michael Horton har kommenterat kopplingen mellan Trump och Peale i *Christianity Today*, en tidskrift i evangelikal anda. Han citerar där i kritisk anda Trump med Adlai Stevenson (presidentkandidat 1952) ord: "Speaking as a Christian, I find Paul appealing and Peale appalling", och menar i kritisk anda att stödet för Trump bland de evangelikala visar på en inre sekularisering i denna grupp. Horton må möjligen tillhöra den grupp som inte ser Trump som en utpräglad kristen ledare – det var vid en mätning i januari 2016 endast 5% av amerikanerna som ansåg att Trump var "very religious", medan 22% "somewhat" och 37% "not at all"⁵⁶ – men menar främst att stödet för Trump bland evangelikala visar på ett skifte från en tydlig "in Christ"-identitet till en "ultimate loyalty" i frågor om att bevara eller återvinna socio-ekonomiska och kulturella fält. När det gäller ledarskap menar han att det för de evangelikala som stödjer Trump tydligen betyder "the celebration of narcissism, greed, and deceitfulness in the pursuit of power". Han nämner även Trumps utsagor om att inte behöva be om förlåtelse och uttalanden som kan anses vara rasistiska och kontrar med mer klassisk evangelikal hållning.⁵⁷ Horton uppvisar alltså en på kristen grund starkt kritisk hållning till

Trump i en evangelikal tidskrift. Oavsett om Trumps hållning är färgad av pastor Norman Vincent Peale är hållningen i centrala delar inte evangelikal, enligt Horton. Men stödet bland de evangelikala är ett symptom på en förändring, åtminstone i grupper av de som själva benämner sig som evangelikala. Kritiken riktas kanske därmed främst mot kopplingen mellan ”evangelikal” tro och Trump. Horton menar att Trump bättre passar in i en tro som är kombinerad av ”moralistic, therapeutic deism” och ”pragmatism”.

Slutord

Vi ser sammantaget en starkt delad syn på Trump bland de evangelikala. Den evangelikala gruppen är inte enhetlig, utan består av en rad olika subgrupper, som har olika politisk grundhållning, så också under 2016 års presidentvalkampanj. Vi möter ett stöd för Trump från ”entreprenörs-evangelikala” och bland evangelikala som inte är har stark kyrkogång. Vi möter även evangelikala som är demo-

krater eller lutar åt att rösta för demokraterna, även om denna grupp är i mycket tydlig minoritet i förhållande till den stora grupp evangelikala som är republikaner eller föredrar en republikansk presidentkandidat. Gruppen evangelikala är som helhet en mycket viktig väljargrupp inom partiet, vilket exempelvis påtalats under mellanårsvalet 2014. Men en stor del av de evangelikala har i en rad undersökningar under valkampanjen 2016 visat att de hellre stött andra republikanska presidentkandidater än Trump. Särskilt tydligt är detta bland evangelikala som kännetecknas av stark kyrkogång.⁵⁷ Trump har flera gånger hänvisat till Norman Vincent Peale som sitt kyrkliga föredöme. Tveklöst är att Peale teologi på många sätt ligger långt ifrån traditionell evangelikal teologi. Därmed är det inte alls märkligt att det finns en rad evangelikala som av teologiska skäl ställer sig tveksamma till Trump som presidentkandidat.

Noter

1. Se till exempel Lejon, Kjell O., *Reagan, Religion, and Politics. The Revitalization of "a Nation under God" during the 80s* (Lund: Lund University Press, 1988); Lejon, Kjell O. *George H.W. Bush. Faith, Presidency, and Public Theology* (Frankfurt am Main, New York, Oxford et al: Peter Lang GmbH, 2014); Espinosa, Gaston *Religion and the American Presidency. From George Washington to George W. Bush with Commentary and Primary Sources* (New York: Columbia University Press, 2009).
2. Smith, Corwin, "Evangelicals and the *American Presidency*" i *Religion, Race and the American Presidency*, ed. by Espinosa, Gaston (Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2008), 13ff.
3. Se t.ex. Lejon, *Religion and Politics*.
4. Lejon, *Religion and Politics*, 50. Den oberoende kandidaten John Anderson deltog som tredje part i presidentvalet. Bland vita protestanter fick han 6% av rösterna. Lejon (1988), 52.
5. Lejon, *Religion and Politics*, 62.
6. Smith, Corwin E., "The Evangelicals and the 2008 Election" i *Religion, Race, and Barack Obama's New Democratic Pluralism*, ed. By Espinosa, Gaston (New York/London: Routledge (2013), 67
7. Smith, "The Evangelicals", 15f.
8. Se Smith, Corwin E., "The Evangelicals", 67.
9. Se t.ex. http://tech.mit.edu/V120/N9/mccain_right_9.9w.html (2016-04-14).
10. Palin döptes in i den romersk-katolska kyrkan, men kom i uppväxtåren att gå i pingstkyrkan Wasilla Assembly of God, för att senare föredra "non-denominational" kyrkor. Se t.ex. <http://2012.republican-candidates.org/Palin/Religion.php> (2016-04-13). För hennes tydliga Tea-party rörelsekoppling, se t. ex. <http://www.teaparty.org/> (2016-04-13). För hennes hållning 2016, se Se t.ex. <http://www.breitbart.com/big-government/2016/02/01/sarah-palin-wasnt-hard-to-choose-between-donald-trump-and-ted-cruz/> (2016-04-13) och <http://www.nytimes.com/2016/01/20/us/politics/donald-trump-sarah-palin.html> (2016-04-13).
11. "The born-again block. The Democrats are having a lot of trouble wooing evangelical voters". *The Economist*. <http://www.economist.com/node/12208546> Sep 11th 2008 (2016-04-11).

12. Smith, 67.
13. Se t.ex. Obamas *Dreams from My Father: A Story of Race and Inheritance* (New York. Crown Publishers, 2004) och <http://constitutioncenter.org/amoreperfectunion/> (2016-04-15).
14. <http://www.pewforum.org/2012/07/26/2012-romney-mormonism-obamas-religion/>
15. Se exempel på diskussionen: <http://edition.cnn.com/2015/09/18/politics/trump-obama-muslim-birther/> (2016-04-15.)
16. <http://www.pewforum.org/2012/12/07/election-2012-post-mortem-white-evangelicals-and-support-for-romney/> (2016-04-15).
17. Se t.ex. Trueman, Carl, *The Real Scandal of the Evangelical Mind* (Chicago: Moody Publishers, 2011), 4; Bebbington, David W. S., *Evangelicalism in Modern Britain: A History from the 1730s to the 1980s*, (London: Routledge, 1993), 2.
18. Se t.ex. <http://www.wheaton.edu/ISAE/Defining-Evangelicalism/How-Many-Are-There>. Wheaton College: Institute for the Study of American Evangelicals (2016-04-24).
19. <http://www.ffcoalition.com/blog/2014-11-05/evangelical-vote-2014-election> (2016-04-15); <http://www.nationalreview.com/corner/392135/contr-media-narrative-voters-faith-still-matter-ralph-reed> (2016-04-15).
20. <http://www.pewforum.org/2014/11/05/how-the-faithful-voted-2014-preliminary-analysis/> (2016-04-15).
21. Detta påpekas exempelvis av *Faith & Freedom Coalitions* ordförande Ralph Reed. <http://www.christianpost.com/news/evangelical-vote-played-key-role-in-republican-victories-data-shows-129197/> (2016-04-18).
22. <https://www.geni.com/people/Mary-Trump/6000000013186316923> (2016-04-12).
23. <https://www.geni.com/people/Friedrich-Trump/6000000013186432678> (2016-04-12).
24. Blair (2015), s. 3. http://books.simonandschuster.com/Donald-Trump/Gwenda-Blair/9781416546542/browse_inside (2016-04-12).
25. Blair (2015), s. 6. http://books.simonandschuster.com/Donald-Trump/Gwenda-Blair/9781416546542/browse_inside (2016-04-12).
26. Blair (2015), s. 68. http://books.simonandschuster.com/Donald-Trump/Gwenda-Blair/9781416546542/browse_inside (2016-04-12). För Peale, se t. ex. Ahlstrom, Sydney A., *A Religious History of the American People*, Vol. 2, (Garden City, N.Y: Image Books, 1975), 452-453, 544-546
27. Blair (2015), s. 68. http://books.simonandschuster.com/Donald-Trump/Gwenda-Blair/9781416546542/browse_inside (2016-04-12).
28. Blair (2015), s. 68. http://books.simonandschuster.com/Donald-Trump/Gwenda-Blair/9781416546542/browse_inside (2016-04-12).
29. Melania Trump blev amerikansk medborgare 2006. Samma år föddes parets son, Barron Trump. Donald Trump var under åren 1977-1992 gift med tjeckiskfödda Ivana Trump, född 1949, med vilken han har tre barn: Ivanka Trump (f. 1981), Donald Trump Jr. (f. 1977), och Eric Trump (f. 1984). I sitt andra äktenskap, som varade 1993-1999, var Donald Trump gift med skådespelerskan och programledaren Marla Ann Maples, född 1963, från Dalton, Georgia, USA. Paret har en gemensam dotter, Tiffany Trump (f. 1993). **KÄLLA!**
30. Blair (2015), s. 14-16. http://books.simonandschuster.com/Donald-Trump/Gwenda-Blair/9781416546542/browse_inside (2016-04-12). Jag har inte funnit vilken församling, om någon, Trump tillhör.
31. <http://www.religionnews.com/2016/01/31/donald-trump-religion-bible-evangelicals/> (2016-04-15).
32. Se t.ex. <http://www.davidjeremiah.org/site/> (2016-04-18).
33. Se t.ex. <http://www.davidjeremiah.org/site/> (2016-04-18).
34. Se t.ex. <https://www.paulawhite.org/> (2016-04-18).
35. Se t.ex. videon; <http://www.inquisitr.com/2883203/black-pastor-praises-donald-trump-pastor-darrell-scott-of-cleveland-calls-trump-humble-video/> och <http://nsrcministries.org/drdarrell.html>; (2016-04-18).
36. <http://www.religionnews.com/2016/01/31/donald-trump-religion-bible-evangelicals/> (2016-04-15).
37. Se t.ex. <http://www.christianitytoday.com/gleanings/2016/january/jerry-falwell-jr-donald-trump-evangelicals-liberty-universi.html>; <http://www.christianpost.com/news/jerry-falwell-jr-trump-bible-king-david-a-man-after-god-own-heart-russell-moore-159143/>; <https://www.washingtonpost.com/news/post-politics/wp/2016/02/01/liberty-university-president-jerry-falwell-jr-insists-his-endorsement-of-donald-trump-is-a-personal-one/> (2016-04-18).
38. <http://www.christianitytoday.com/gleanings/2016/january/jerry-falwell-jr-donald-trump-evangelicals-liberty-universi.html> (2016-04-18); <http://www.christianitytoday.com/gleanings/2016/february/8-charts-evangelicals-vote-donald-trump-super-tuesday.html> (2016-04-18).
39. http://www.ontheissues.org/Celeb/Donald_Trump_Abortion.htm (2016-04-18).
40. <http://blogs.cbn.com/thebrodyfile/archive/2015/05/20/donald-trump-tells-brody-file-as-president-i-will.aspx?mobile=false>

-
41. Se bl.a. videon <https://www.youtube.com/watch?v=A3l0e6nS9oI>;
<http://www.christianpost.com/news/trump-why-do-i-have-to-repent-or-ask-for-forgiveness-if-i-am-not-making-mistakes-video-141856/>;
  42. <http://edition.cnn.com/2016/01/22/politics/seven-types-of-evangelicals-and-the-primaries/> (2016-04-18).
  43. För personerna, se t.ex. http://www.focusonthefamily.com/about_us/james-dobson.aspx; <http://frc.org/tony-perkins>; och <http://www.jhm.org/> (2016-04-18).
  44. <http://www.washingtonexaminer.com/rubio-adds-pastor-rick-warren-as-campaign-adviser/article/2579755>;
<http://www.christianpost.com/news/rick-warren-endorse-marco-rubio-presidential-race-megachurch-exclusive-154624/> (2016-04-13).
  45. <http://edition.cnn.com/2016/01/22/politics/seven-types-of-evangelicals-and-the-primaries/> (2016-04-18)
Respektive <http://www.people-press.org/2015/04/07/a-deep-dive-into-party-affiliation/> (2016-04-18).
  46. För Wallis, se t.ex. <https://sojo.net/biography/jim-wallis> (2016-04-18).
  47. För Shaw, se t.ex. <http://www.nationalbaptist.com/about-us/past-presidents/dr—william-j—shaw.html>
(2016-04-18).
  48. Se t.ex. <http://bigthink.com/videos/tim-keller-on-faith-and-politics> (2016-04-18)
  49. <http://www.christianitytoday.com/gleanings/2016/february/8-charts-evangelicals-vote-donald-trump-super-tuesday.html> (2016-04-18).
  50. <http://www.christianitytoday.com/gleanings/2016/february/8-charts-evangelicals-vote-donald-trump-super-tuesday.html> (2016-04-18).
  51. <https://www.youtube.com/watch?v=A3l0e6nS9oI> (2016-04-18).
  52. <http://www.politico.com/magazine/story/2015/10/donald-trump-2016-norman-vincent-peale-213220>
(2016-04-18).
  53. Boken kan läsas i pdf-format via
<http://www.makemoneywithpyxism.info/joinstevehawk.com/PowerOfPositiveThinking.pdf> (2016-04-18).
  54. <http://www.politico.com/magazine/story/2015/10/donald-trump-2016-norman-vincent-peale-213220>
(2016-04-18). Blair hänvisar till en intervju 2009 i *Psychology Today*.
  55. <http://www.pewforum.org/2016/01/27/faith-and-the-2016-campaign/> (2016-04-18).
  56. <http://www.christianitytoday.com/ct/2016/march-web-only/theology-of-donald-trump.html?start=3>
(2016-04-18).
  57. Se t.ex. Guerra, Darren Patrick, "Actually, Most Evangelicals Don't Vote Trump. The numbers tell a different story than the headlines." *Christianity Today*. <http://www.christianitytoday.com/ct/2016/march-web-only/actually-most-evangelicals-dont-vote-trump.html> (2016-03-18).